

Sbírka soudních rozhodnutí

STANOVISKO GENERÁLNÍ ADVOKÁTKY
JULIANE KOKOTT
přednesené dne 24. května 2012¹

Věc C-441/11 P

**Evropská komise
proti**

Verhuizingen Coppens NV

„Kasační opravný prostředek — Hospodářská soutěž — Kartelové dohody — Článek 81 odst. 1 ES a čl. 53 odst. 1 Dohody o EHP — Belgický trh mezinárodních stěhovacích služeb — Celková kartelová dohoda, která se skládá ze tří jednotlivých dohod — Jediné a pokračující protiprávní jednání — Chybějící důkaz o tom, že účastník kartelové dohody, který se účastnil pouze jedné dohody, věděl o zbývajících jednotlivých dohodách — Částečné nebo úplné zrušení rozhodnutí Komise“

I – Úvod

1. Kdy může Soudní dvůr Evropské unie zrušit rozhodnutí Evropské komise ve věci kartelové dohody v plném rozsahu a kdy se musí spokojit jen s jeho částečným zrušením? Toto je podstatou právní otázky, o které má Soudní dvůr rozhodnout v tomto řízení o kasačním opravném prostředku a jejíž praktický význam nelze podceňovat². Tato otázka vyvstává v souvislosti s „kartelovou dohodou o stěhovacích službách“, kterou Komise před několika lety odhalila na belgickém trhu mezinárodních stěhovacích služeb a za kterou rozhodnutím ze dne 11. března 2008 uložila pokuty³ (dále jen „sporné rozhodnutí“).

2. V případě uvedené kartelové dohody o stěhovacích službách se podle zjištění Komise jednalo o *celkovou kartelovou dohodu* ve formě *jediného a pokračujícího protiprávního jednání*, která spočívala ve třech druzích protisoutěžních dohod mezi dotčenými stěhovacími podniky: dohody o cenách, dohody o rozdělení trhu prostřednictvím systému fiktivních nabídek (předstírané nabídky) a dohody o mechanismu finančních náhrad za odmítnuté nabídky nebo pro případy, kdy nabídky nebudou podány (provize).

3. Komise měla za to, že se společnost Verhuizingen Coppens NV (dále jen „Coppens“), jakož i devět dalších podniků nebo skupin podniků, účastnilo celkové kartelové dohody. Komise nicméně mohla v případě Coppens prokázat aktivní účast jen na jedné ze tří částí celkové kartelové dohody, a sice na systému předstíraných nabídek. Nebylo možné objasnit, zda Coppens věděla nebo měla vědět, že se

1 — Původní jazyk: němčina.

2 — V zásadě obdobná otázka je mimochodem i předmětem probíhajícího řízení o kasačním opravném prostředku Komise v. Aalberts Industries a další (C-287/11 P).

3 — Rozhodnutí Komise C(2008) 926 final ze dne 11. března 2008 v řízení podle článku 81 [ES] a článku 53 Dohody o EHP (věc COMP/38.543 — Mezinárodní stěhovací služby), oznámeno pod číslem C(2008) 926 final, jehož shrnutí je zveřejněno v Úř. věst. 2009, C 188, s. 16; úplné znění tohoto rozhodnutí je k nalezení pouze na internetu na webové stránce Komise, generální ředitelství pro hospodářskou soutěž, v nedůvěrném znění ve francouzském jazyce (<http://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/index.html>).

účastí na systému předstíraných nabídek začlení zároveň do celkové kartelové dohody. Za těchto okolností zrušil Tribunál rozsudkem ze dne 16. června 2011 (dále jen „rozsudek Tribunálu“ nebo „napadený rozsudek“)⁴ v plném rozsahu rozhodnutí Komise v části, ve které konstatuje účast Coppens na kartelové dohodě a ukládá jí pokutu.

4. Tento rozsudek nyní Komise napadá kasačním opravným prostředkem. Je toho názoru, že Tribunál směl sporné rozhodnutí v rozsahu, v němž se týká Coppens, zrušit jen částečně, protože byla prokázána účast této společnosti na protisoutěžním systému předstíraných nabídek.

5. Soudní dvůr se bude v nejbližší době zabývat řadou dalších právních otázek v rámci jiných dosud probíhajících řízení o kasačním opravném prostředku ve věci kartelové dohody o stěhovacích službách⁵.

II – Skutkový základ sporu

A – Skutkový stav a správní řízení

6. Dle výsledků šetření Komise existovala na trhu mezinárodních stěhovacích služeb v Belgii od roku 1984 do roku 2003 kartelová dohoda, které se účastnilo deset stěhovacích podniků⁶ během různých období⁷ a v různém rozsahu.

7. Ve sporném rozhodnutí Komise konstatovala, že se v případě uvedené kartelové dohody jednalo o celkovou kartelovou dohodu ve formě jediného a pokračujícího protiprávního jednání⁸, které spočívalo celkem ve třech druzích dohod⁹:

- *dohody o cenách*, kterými se stěhovací podniky účastníci se kartelové dohody dohodly na cenách za své služby zákazníkům;
- dohody o mechanismu finančních náhrad za odmítnuté nabídky nebo pro případy, kdy nabídky nebudou podány (*provize*); jimi měli být konkurenti podniku, který získal zakázku na mezinárodní stěhovací službu, do jisté míry finančně odškodněni bez ohledu na to, zda sami nabídku podali či nikoliv; uvedené provize byly pro spotřebitele skrytou součástí konečné ceny za příslušnou stěhovací službu;
- dohody o rozdělení trhu prostřednictvím systému fiktivních nabídek (*předstírané nabídky*), které zákazníkovi nebo stěhující se osobě podával stěhovací podnik, aniž měl v úmyslu stěhování provést; za tímto účelem oznamoval podnik svým konkurentům cenu služby, pojistné a skladné, které si měli za fiktivní službu účtovat.

8. Zatímco se dohody o provizích a předstíraných nabídkách uplatňovaly po celou dobu trvání kartelové dohody (od roku 1984 do roku 2003), nebylo možné prokázat provádění dohod o cenách po měsíci květnu 1990¹⁰.

4 — Rozsudek ze dne 16. června 2011, Verhuizingen Coppens v. Komise (T-210/08, Sb. roz. s. II-3713).

5 — Věci Gosselin Group v. Komise a další (C-429/11 P), Ziegler v. Komise (C-439/11 P), Komise v. Gosselin Group a další (C-440/11 P) a Team Relocations a další v. Komise (C-444/11 P).

6 — Společnosti Allied Arthur Pierre, Compas, Coppens, Gosselin, Interdean, Mozer, Putters, Team Relocations, Transworld a Ziegler (viz zejména bod 345 odůvodnění sporného rozhodnutí).

7 — Tato období se pohybovala mezi třemi měsíci a více než 18 lety.

8 — Viz zejména body 307, 314 a 345 odůvodnění sporného rozhodnutí.

9 — Viz v tomto ohledu bod 121 odůvodnění sporného rozhodnutí a body 10 až 12 napadeného rozsudku.

10 — Viz v tomto ohledu body 123 až 153 odůvodnění sporného rozhodnutí.

9. Ze zjištěných skutečností vyvodila Komise ve sporném rozhodnutí, že dotčené společnosti během různých období porušily čl. 81 odst. 1 ES a čl. 53 odst. 1 Dohody o EHP „přímým či nepřímým stanovením cen mezinárodních stěhovacích služeb v Belgii, a to rozdělením části trhu a manipulacemi při postupech vztahujících se k podávání nabídek“¹¹.

10. Sporné rozhodnutí bylo doručeno celkově 31 právníkům osobám, kterým Komise rovněž částečně samostatně a částečně solidárně uložila za protiprávní jednání pokuty v různé výši¹².

B – Účast Coppens na kartelové dohodě

11. Komise konstatovala v čl. 1 písm. i) sporného rozhodnutí účast Coppens na celkové kartelové dohodě za období od 13. října 1992 do 29. července 2003. Společnosti Coppens byla za výše uvedené uložena podle čl. 2 písm. k) sporného rozhodnutí pokuta ve výši 104 000 eur, aniž bylo nařízeno, že ručí solidárně.

12. Jak nicméně vyplývá z napadeného rozsudku¹³, Komise neprokázala, že by společnost Coppens v době, kdy se účastnila dohody o předstíraných nabídkách, věděla o protisoutěžní činnosti ostatních podniků týkající se provizí nebo že by jí mohla rozumně předvídat. Pokud jde o obeznámenost žalobkyně s protiprávním jednáním dalších účastníků kartelové dohody, nespočívalo sporné rozhodnutí na konkrétních důkazech, jak Komise sama připouští.

C – Soudní řízení v prvním stupni

13. Několik osob, kterým bylo určeno napadené rozhodnutí, se prostřednictvím žalob na neplatnost domáhalo v prvním stupni u Tribunálu právní ochrany¹⁴.

14. O žalobě, kterou Coppens podala dne 4. června 2008, rozhodl Tribunál dne 16. června 2011 napadeným rozsudkem. V tomto rozsudku Tribunál vyhověl žalobě Coppens v plném rozsahu tím, že zrušil čl. 1 písm. i), jakož i čl. 2 písm. k) sporného rozhodnutí a uložil Komisi náhradu nákladů řízení v prvním stupni.

III – Řízení u Soudního dvora

15. Podáním ze dne 25. srpna 2011 podala Komise proti rozsudku Tribunálu tento kasační opravný prostředek. Navrhuje Soudnímu dvoru, aby

- zrušil napadený rozsudek;
- zamítl žalobu na neplatnost, anebo podpůrně zrušil čl. 1 písm. i) sporného rozhodnutí v rozsahu, v němž je Coppens považována za odpovědnou za dohodu o provizích,
- stanovil takovou výši pokuty, kterou bude považovat za přiměřenou, jakož i
- uložil společnosti Coppens náhradu nákladů řízení o kasačním opravném prostředku a část nákladů řízení před Tribunálem, kterou bude považovat za přiměřenou.

11 – Článek 1 sporného rozhodnutí.

12 – Jednotlivé pokuty se pohybovaly mezi 1 500 eur a 9 200 000 eur.

13 – Viz bod 31 napadeného rozsudku.

14 – V tomto ohledu viz kromě napadeného rozsudku také rozsudky Tribunálu ze dne 16. června 2011, Ziegler v. Komise (T-199/08, Sb. rozh. s. II-3507), Team Relocations a další v. Komise (T-204/08 a T-212/08, Sb. rozh. s. II-3569), Gosselin Group a další v. Komise (T-208/08 a T-209/08, Sb. rozh. s. II-3639) a Putters International v. Komise (T-211/08, Sb. rozh. s. II-3729).

16. Coppens navrhuje, aby Soudní dvůr

- potvrdil napadený rozsudek,
- podpůrně, pokud by měl Soudní dvůr zrušit v plném rozsahu či částečně napadený rozsudek, snížil pokutu uloženou Komisí tak, aby odpovídala 10 % obratu Coppens na relevantním trhu, jakož i
- uložil Komisi náhradu nákladů řízení před Tribunálem a náhradu nákladů řízení o kasačním opravném prostředku.

17. Před Soudním dvorem byl kasační opravný prostředek projednán písemně.

IV – Posouzení kasačního opravného prostředku

18. Komise se opírá o jediný důvod kasačního opravného prostředku: uvádí, že se Tribunál dopustil nesprávného právního posouzení a překročil svou pravomoc tím, že ve vztahu ke společnosti Coppens zrušil sporné rozhodnutí v plném rozsahu. Podle názoru Komise se měl Tribunál namísto toho omezit na částečné zrušení rozhodnutí, protože byla prokázána aktivní účast Coppens přinejmenším na části protiprávního jednání – na protisoutěžním systému předstíraných nabídek.

A – Přípustnost kasačního opravného prostředku

19. Úvodem je třeba poukázat na to, že Coppens kritizuje nepřesnost důvodu kasačního opravného prostředku vzneseného Komisí.

20. Pokud by Coppens zamýšlela touto cestou zpochybnit přípustnost kasačního opravného prostředku, nebylo by její tvrzení velmi přesvědčivé. Nesprávné právní posouzení, které Komise vytýká Tribunálu, je totiž v kasačním opravném prostředku přesně popsáno. Na rozdíl od toho, co se zřejmě domnívá Coppens, Komise uvádí rovněž přesně, které právní předpisy považuje za porušené: jedná se o články 263 SFEU a 264 SFEU. Podpůrně se Komise opírá o úvahy o přiměřenosti, hospodárnosti řízení, účinném prosazování pravidel hospodářské soutěže a o zásadu „ne bis in idem“.

21. O přípustnosti projednávaného kasačního opravného prostředku tedy nemůže být pochyb.

B – Opodstatněnost kasačního opravného prostředku

22. Kasační opravný prostředek Komise bude úspěšný, pokud Tribunál mohl napadené rozhodnutí ve vztahu ke Coppens zrušit nikoli v plném rozsahu, ale jen částečně.

23. Na rozdíl od názoru Komise není při přezkoumání této otázky rozhodující zásada proporcionality a tím méně její zvláštní projev obsažený v čl. 5 odst. 1 druhé větě a odst. 4 SEU, který se týká rozdělení pravomocí mezi Unii a členskými státy.

24. *Sedes materiae* je naopak jen článek 264 SFEU¹⁵. Z tohoto ustanovení vyplývají pravomoci Tribunálu – jako součásti orgánu „Soudní dvůr Evropské unie“ – při rozhodování o žalobách na neplatnost ve smyslu článku 263 SFEU. Článek 264 SFEU ve svém prvním pododstavci stanoví:

„Je-li žaloba opodstatněná, Soudní dvůr Evropské unie prohlásí napadený akt za neplatný od počátku.“

15 — V tomto smyslu viz rovněž rozsudek ze dne 11. prosince 2008, Komise v. Département du Loiret (C-295/07 P, Sb. rozh. s. I-9363, bod 103).

25. Posledně uvedené ustanovení nesmí být špatně pochopeno ve smyslu „pravidla všechno nebo nic“. Pokud je totiž žaloba na neplatnost jen částečně opodstatněná, lze jí jen stěží vyhovět v plném rozsahu. Žalobce by jinak získal víc, než mu dle práva náleží. Proto je třeba čl. 264 první pododstavec SFEU nezbytně vykládat a používat v tom smyslu, že akt napadený žalobou na neplatnost bude prohlášen za neplatný v rozsahu, v němž je žaloba opodstatněná.

26. Jak Soudní dvůr v tomto ohledu konstatoval, pouhá skutečnost, že Tribunál považuje žalobní důvod uplatněný žalobkyní za opodstatněný, mu neumožňuje automaticky zrušit napadený akt v plném rozsahu. Zrušení v plném rozsahu je totiž nepřipustné v případě, že je zcela zjevné, že daný důvod týkající se výhradně konkrétního aspektu napadeného aktu může vést pouze k částečnému zrušení¹⁶.

27. Především v rámci řízení správní povahy svědčí rovněž zásada hospodárnosti řízení pro to, aby se právní akty Unie v pochybnostech zrušily jen částečně, protože se tímto způsobem zabrání případnému opakování správního řízení a možnému novému soudnímu řízení, nebo aby mohl být alespoň omezen jejich předmět. Kromě toho by se zvláště v případech kartelových dohod mohlo opakování správního řízení podle situace dostat do konfliktu se zásadou *ne bis in idem*¹⁷. Dále se jen částečné zrušení rozhodnutí Komise snáší lépe se základním požadavkem účinného prosazování unijních pravidel hospodářské soutěže¹⁸ než jeho úplné zrušení.

28. Částečné zrušení aktu Unie je nicméně možné, pouze pokud části, jejichž zrušení je požadováno, jsou oddělitelné od zbývajících částí aktu (takzvaný požadavek oddělitelnosti)¹⁹. Tento požadavek oddělitelnosti není splněn, pokud by částečné zrušení aktu způsobilo změnu jeho podstaty²⁰.

29. Při výkonu svých pravomocí podle čl. 264 prvního pododstavce SFEU tedy mohl Tribunál zrušit sporné rozhodnutí ve vztahu ke Coppens v plném rozsahu, pokud by částečné zrušení změnilo podstatu tohoto rozhodnutí. Toto je třeba posoudit podle objektivních kritérií.²¹

30. Tribunál bohužel k těmto věcem neuvedl v napadeném rozsudku nic konkrétního. Omezil se pouze na zjištění, že Komise shledává Coppens odpovědnou za její údajnou účast na jediném a pokračujícím protiprávním jednání, ačkoliv bylo možné prokázat pouze účast Coppens na jedné ze tří součástí celkové kartelové dohody, a sice systému předstíraných nabídek²².

31. Zdá se, že Tribunál – stejně jako Coppens – vyšel z toho, že účast podniku na jediném a pokračujícím protiprávním jednání se ze své podstaty zásadně liší od spáchání „prostého“ porušení článku 81 ES (článek 101 SFEU).

16 — Rozsudek Komise v. Département du Loiret (uvedený v poznámce pod čarou č. 15, bod 104).

17 — Zásada *ne bis in idem* zakazuje podle článku 50 Listiny základních práv Evropské unie nejen, aby byla dotčená osoba znovu potrestána v trestním řízení za čin, za který již byla odsouzena konečným trestním rozsudkem, ale i aby byla znovu stíhána za trestný čin, za který již byla pravomocně osvobozena. Za takové „osvobození“ je možné pokládat, když soudy Unie pravomocně zruší rozhodnutí Komise a opřou se přitom nejen o procesní úvahy, ale i o skutkové nebo hmotněprávní úvahy.

18 — K zásadnímu významu pravidel hospodářské soutěže Smluv pro fungování vnitřního trhu viz například rozsudky ze dne 1. června 1999, Eco Swiss (C-126/97, Recueil, s. I-3055, bod 36), a ze dne 20. září 2001, Courage a Crehan (C-453/99, Recueil, s. I-6297, bod 20); význam účinného prosazování těchto pravidel byl v poslední době kromě toho zdůrazněn v rozsudcích ze dne 11. června 2009, X BV (C-429/07, Sb. rozh. s. I-4833, body 34, 35 a 37), ze dne 7. prosince 2010, VEBIC (C-439/08, Sb. rozh. s. II-12471, zejména body 59 a 61), a ze dne 14. června 2011, Pfeiderer (C-360/09, Sb. rozh. s. II-5161, bod 19).

19 — Rozsudky ze dne 28. června 1972, Jamet v. Komise (37/71, Recueil, s. 483, bod 11), ze dne 31. března 1998, Francie a další v. Komise (C-68/94 a C-30/95, Recueil, s. I-1375, bod 257), ze dne 10. prosince 2002, Komise v. Rada (C-29/99, Recueil, s. I-11221, bod 45), ze dne 24. května 2005, Francie v. Parlament a Rada (C-244/03, Sb. rozh. s. I-4021, bod 12), ze dne 27. června 2006, Parlament v. Rada (C-540/03, Sb. rozh. s. I-5769, bod 27), Komise v. Département du Loiret (uvedený výše v poznámce pod čarou č. 15, bod 105) a ze dne 29. března 2012, Komise v. Estonsko (C-505/09 P, bod 111).

20 — Rozsudky Francie v. Komise (uvedený výše v poznámce pod čarou č. 19, body 258 a 259), Francie v. Parlament a Rada (uvedený výše v poznámce pod čarou č. 19, bod 13), Parlament v. Rada (uvedený výše v poznámce pod čarou č. 19, bod 28) a Komise v. Département du Loiret (uvedený výše v poznámce pod čarou č. 15, bod 106).

21 — Rozsudky ze dne 30. září 2003, Německo v. Komise (C-239/01, Recueil, s. I-10333, bod 37), Francie v. Parlament a Rada (uvedený výše v poznámce pod čarou č. 19, bod 14) a Komise v. Estonsko (uvedený výše v poznámce pod čarou č. 19, bod 121).

22 — Body 33 až 35 napadeného rozsudku.

32. Tak tomu však není.

33. Zajisté obsahuje zjištění účasti podniku na jediném a pokračujícím protiprávním jednání „přidanou hodnotu“ ve srovnání s pouhým zjištěním jeho účasti na jedné nebo více částech tohoto protiprávního jednání. To nicméně v žádném případě neznamená, že by se v případě celkové kartelové dohody jednalo ve vztahu k jednotlivým dohodám, ze kterých se skládá, o *aliud*. Rozdíly jsou spíše pouze ve stupni porušení.

34. Předpoklad jediného a pokračujícího protiprávního jednání vede v případě, jako je projednáváný případ, k tomu, že se všem účastníkům kartelové dohody mohou přičíst jednání dalších účastníků kartelové dohody, kteří mají postavení spolupachatelů, i když se sami aktivně neúčastnili každé jednotlivé součásti celkové kartelové dohody.

35. Předpokladem tohoto přičtení je podle ustálené judikatury, že dotčený podnik prokazatelně věděl o protiprávním jednání dalších účastníků kartelové dohody nebo je mohl rozumně předvídat a byl připraven přijmout z toho plynoucí riziko²³.

36. Jinak řečeno vzájemné přičtení účastí na jednání je možné, pokud příslušný účastník kartelové dohody věděl nebo měl vědět, že se vlastním jednáním zapojil do celkové kartelové dohody a svým chováním přispěl k dosažení protisoutěžních cílů sledovaných společně všemi účastníky kartelové dohody²⁴. Rozsah a závažnost příslušné účasti na jednání ve vztahu k celkové kartelové dohodě může být individuálně zohledněno pro každého účastníka kartelové dohody v rámci stanovení pokuty²⁵.

37. Pokud není možné takové vzájemné přičtení účastí na jednání, protože účastník kartelové dohody tak jako v projednávaném případě nevěděl nic o existenci celkové kartelové dohody a nemohl ji ani rozumně předvídat, neznamená to ale, že musí být automaticky osvobozen od jakékoliv sankce. Nic naopak nemluví proti tomu, aby byl nadále považován za odpovědného za jednotlivé dohody, kterých se prokazatelně aktivně účastnil²⁶ a kterými byl sledován stejný protisoutěžní cíl.

38. Pouhá okolnost, že více protisoutěžních dohod může být považováno za jediné a pokračující protiprávní jednání, totiž nevylučuje, že každá z těchto jednotlivých dohod může sama o sobě rovněž představovat porušení článku 81 ES (článek 101 SFEU)²⁷. Tribunál to zcela uznává²⁸, nevyvodil z toho ale ve svém rozsudku nezbytné závěry.

23 — Rozsudky ze dne 8. července 1999, Komise v. Anic Partecipazioni (C-49/92 P, Recueil, s. I-4125, body 83, 87 a 203), a ze dne 7. ledna 2004, Aalborg Portland a další v. Komise (C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P a C-219/00 P, Recueil, s. I-123, bod 83); podobně rozsudek ze dne 28. června 2005, Dansk Rørindustri a další v. Komise (C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P až C-208/02 P a C-213/02 P, Sb. rozh. s. I-5425, bod 143), kde se mluví o „mlčky učiněném schválení takovéto protiprávní iniciativy“, které vede k „účastenství“ a „pasivnímu způsobu účasti na protiprávním jednání“.

24 — V tomto smyslu rozsudek Komise v. Anic Partecipazioni (uvedený v poznámce pod čarou 23, bod 87).

25 — V tomto smyslu rozsudky Komise v. Anic Partecipazioni (uvedený v poznámce pod čarou 23, bod 90) a Aalborg Portland a další v. Komise (uvedený v poznámce pod čarou 23, bod 86); pro projednávaný případ viz níže, body 69 až 72 tohoto stanoviska.

26 — V projednávaném případě je dle zjištění Tribunálu prokázána účast Coppens na systému předstíraných nabídek (viz zejména bod 28, jakož i pro doplnění bod 36 napadeného rozsudku).

27 — Ve stejném smyslu – pro opačný případ – rozsudky Komise v. Anic Partecipazioni (uvedený v poznámce pod čarou č. 23, bod 81) a Aalborg Portland a další v. Komise (uvedený v poznámce pod čarou 23, bod 258).

28 — Bod 36 napadeného rozsudku.

39. Jak Komise správně poznamenává, mohou mít jak celková kartelová dohoda, tak jednotlivé dohody, ze kterých se skládá, stejný protisoutěžní cíl ve smyslu čl. 81 odst. 1 ES (čl. 101 odst. 1 SFEU)²⁹. V případě belgické kartelové dohody o stěhovacích službách spočíval tento společný protisoutěžní účel v přímém či nepřímém stanovení cen mezinárodních stěhovacích služeb v Belgii, v rozdělení části trhu a v manipulaci při postupech vztahujících se k podávání nabídek³⁰. Tento cíl se projevil jak v jednotlivých dohodách, tak v celkové kartelové dohodě.

40. Za těchto okolností se v projednávaném případě nebylo třeba obávat, že pouhé částečné zrušení sporného rozhodnutí v rozsahu, v němž byla Coppens shledána odpovědnou za účast na celkové kartelové dohodě, by změnilo podstatu tohoto rozhodnutí. Částečné zrušení by mělo spíše za následek, že by byla Coppens nadále považována za odpovědnou za protiprávní jednání se stejným protisoutěžním cílem jako celková kartelová dohoda, ale nyní s omezením na její aktivní účast pouze na části této kartelové dohody, systému předstíraných nabídek.

41. Celkově vzato měl tedy Tribunál zrušit sporné rozhodnutí podle čl. 264 prvního pododstavce SFEU jen částečně. Tribunál se ale tím, že ve vztahu ke Coppens zrušil sporné rozhodnutí v plném rozsahu, dopustil nesprávného právního posouzení.

42. V důsledku toho je kasační opravný prostředek Komise opodstatněný a je třeba zrušit napadený rozsudek.

V – Rozhodnutí o žalobě na neplatnost podané společností Coppens

43. Podle čl. 61 prvního pododstavce statutu Soudního dvora, je-li kasační opravný prostředek opodstatněný, zruší Soudní dvůr rozsudek Tribunálu. Soudní dvůr pak může sám vydat konečné rozhodnutí ve věci, pokud to soudní řízení dovoluje, nebo věc vrátit zpět Tribunálu k rozhodnutí.

44. V projednávaném případě přezkoumal Tribunál ve svém rozsudku jen část žalobních důvodů Coppens předložených v prvním stupni. V takové situaci může být vhodné, aby se věc vrátila zpět k rozhodnutí Tribunálu³¹. Tento postup nicméně není povinný. Hospodárnost řízení svědčí spíše pro to, aby Soudní dvůr vydal sám konečné rozhodnutí ve věci pokaždé, kdy je spis úplný, disponuje všemi nezbytnými údaji a účastníci řízení se mohli před Tribunálem vyjádřit ke všem podstatným okolnostem³².

45. Tak je tomu v projednávaném případě. Zaprvé je skutkový stav v podstatných bodech nesporný a nepotřebuje další objasnění. Zadruhé měli účastníci řízení jak v řízení v prvním stupni, tak v řízení o kasačním opravném prostředku před soudy Unie dostatečnou možnost vyjádřit svá stanoviska ke všem okolnostem relevantním pro rozhodnutí tohoto případu.

46. Proto navrhuji Soudnímu dvoru, aby využil své evokační právo a sám rozhodl o věci s konečnou platností.

29 — V tomto smyslu i rozsudky Komise v. Anic Partecipazioni (uvedený v poznámce pod čarou č. 23, bod 82) a Aalborg Portland a další v. Komise (uvedený v poznámce pod čarou 23, body 258 a 259).

30 — Článek 1 sporného rozhodnutí a body 15 a 30 napadeného rozsudku.

31 — Viz například rozsudky ze dne 20. února 1997, Komise v. Daffix (C-166/95 P, Recueil, s. I-983, bod 41), ze dne 18. července 2007, EAR v. Karatzoglou (C-213/06 P, Sb. rozh. s. I-6733, bod 47), a ze dne 10. července 2008, Bertelsmann a Sony v. Impala (C-413/06 P, Sb. rozh. s. I-4951, bod 190).

32 — V tomto smyslu rozsudky ze dne 14. října 1999, Atlanta v. Komise a Rada (C-104/97 P, Recueil, s. I-6983, bod 69), ze dne 16. března 2000, Compagnie maritime belge transports a další v. Komise (C-395/96 P a C-396/96 P, Recueil, s. I-1365, bod. 148), ze dne 18. července 2007, Industrias Químicas del Vallés v. Komise (C-326/05 P, Sb. rozh. s. I-6557, bod 71), a ze dne 22. března 2007, Regione siciliana v. Komise (C-15/06 P, Sb. rozh. s. I-2591, bod 41).

A – Ke zjištění účasti společnosti Coppens na protiprávním jednání

47. Účast Coppens na protiprávním jednání byla konstatována v čl. 1 písm. i) sporného rozhodnutí za období od 13. října 1992 do 29. července 2003. Proti tomu vznesla Coppens v řízení v prvním stupni v podstatě tři výtky, které dále přezkoumám ve změněném pořadí.

48. Zaprvé podnik uplatňuje, že neexistují důkazy pro protisoutěžní jednání v letech 1994 a 1995, které je mu přičítáno.

49. Ve sporném rozhodnutí skutečně nejsou obsaženy žádné konkrétní důkazy toho, že Coppens v letech 1994 a 1995 sama podávala předstírané nabídky nebo takové nabídky vyžadovala od dalších účastníků kartelové dohody. Komise výslovně připustila, že nedisponuje takovými důkazy. Odpovídající důkazy existují jen pro roky 1992 a 1993, jakož i pro roky 1996 až 2003.

50. Pouze z této okolnosti je však možné nanejvýš vyvodit, že se Coppens v letech 1994 a 1995 neúčastnila *aktivně provádění* dohody o předstíraných nabídkách. Toto může být případně zohledněno při stanovení výše pokuty³³.

51. Naopak se nezdá, že je nad to možné vyvodit závěr, že se Coppens v letech 1994 a 1995 zcela stáhla z kartelové dohody, a že se tedy nedopustila žádného protiprávního jednání. Pouhá skutečnost, že podnik neplní výsledky schůzek nebo dohod s protisoutěžním předmětem, ho nemůže zprostit odpovědnosti z důvodu jeho účasti na kartelové dohodě, ledaže by se veřejně distancoval od jejího obsahu³⁴. V tomto ohledu nese důkazní břemeno příslušný podnik³⁵.

52. Coppens v projednávaném případě nikdy podrobně neuvedla, že se zvláště v letech 1994 a 1995 veřejně distancovala od dohody o systému předstíraných nabídek. S ohledem na skutečnost, že pro následující roky existují znovu četné důkazy o aktivní účasti Coppens na systému předstíraných nabídek, se takové distancování jeví rovněž jako málo pravděpodobné.

53. Za těchto okolností nelze kritizovat, že Komise ohledně „mezery“ v letech 1994 a 1995 nevycházela z úplného přerušení účasti Coppens na kartelové dohodě, ale pouze z dočasné neúčasti Coppens na provádění kartelové dohody. První výtky vznesené Coppens tedy musí být zamítnuty.

54. Zadruhé Coppens Komisi vytýká, že relativní váha její účasti na kartelové dohodě nebyla odpovídajícím způsobem zohledněna.

55. I tato výtky se ale netýká zjištění protiprávního jednání jako takového, ale může nanejvýš hrát roli ve vztahu k výši pokuty. V projednávaném kontextu je v každém případě irelevantní.

56. Zatřetí Coppens napadá zjištění její účasti na celkové kartelové dohodě jako jediném a pokračujícím protiprávním jednání.

57. Tato poslední výtky musí být přijata. Sice je nesporné, že se Coppens aktivně účastnila protisoutěžního systému předstíraných nabídek, což Komise doložila celkem 67 jednotlivými důkazy, které Coppens nezpochybnila. Účast na celkové kartelové dohodě, která by šla nad tento rámec, však nemohla být Coppens prokázána. Ani ve sporném rozhodnutí ani v řízení před soudy Unie totiž Komise neuvedla žádné skutečnosti, které by prokazovaly, že Coppens – s výjimkou předstíraných

33 — Rozsudky ze dne 15. října 2002, Limburgse Vinyl Maatschappij a další v. Komise (C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P až C-252/99 P a C-254/99 P, Recueil, s. I-8375, bod 510), Aalborg Portland a další v. Komise (uvedený v poznámce pod čarou č. 23, bod 85) a Dansk Rørindustri a další v. Komise (uvedený v poznámce pod čarou č. 23, bod 145).

34 — Rozsudky ze dne 16. listopadu 2000, Sarrió v. Komise (C-291/98 P, Recueil, s. I-9991, bod 50), Aalborg Portland a další v. Komise (uvedený v poznámce pod čarou č. 23, bod 85) a Dansk Rørindustri a další v. Komise (uvedený v poznámce pod čarou č. 23, bod 144).

35 — V tomto smyslu rozsudky Komise v. Anic Partecipazioni (uvedený v poznámce pod čarou č. 23, bod 96), Aalborg Portland a další v. Komise (uvedený v poznámce pod čarou č. 23, bod 81) a Dansk Rørindustri a další v. Komise (uvedený v poznámce pod čarou č. 23, bod 142).

nabídek – věděla o protisoutěžním jednání dalších účastníků celkové kartelové dohody nebo je mohla rozumně předjímat a že byla připravena přijmout z toho plynoucí riziko³⁶. Komise se tedy tím, že shledala Coppens odpovědnou i za účast na celkové kartelové dohodě, dopustila zjevně nesprávného posouzení.

58. Jak Coppens správně poznamenává, nemůže být toto nesprávné posouzení napraveno pouze snížením pokuty uložené v čl. 2 písm. k) sporného rozhodnutí. Uvedené pochybení musí být naopak rovněž zohledněno, pokud jde o zjištění protiprávního jednání v čl. 1 písm. i) sporného rozhodnutí. Ve výroku sporného rozhodnutí totiž musí být správně stanovena nejen sankce, ale i protisoutěžní jednání, které vedlo k této sankci, jako takové. Jinak by šla sankce vůči dotčenému podniku vyplývající ze sporného rozhodnutí nad to, co mu může být dle práva vytýkáno. To by mohlo mít jednak negativní vliv na pověst podniku a znevýhodnit ho kromě toho ve vztahu k občanskoprávním nárokům třetích osob, jakož i v budoucích řízeních o kartelové dohodě³⁷.

59. Nesprávné posouzení Komise nicméně neodůvodňuje, jak již bylo uvedeno výše³⁸, úplné zrušení sporného rozhodnutí ve vztahu ke Coppens. Je třeba naopak čl. 1 písm. i) sporného rozhodnutí zrušit v souladu s požadavky čl. 264 prvního pododstavce SFEU jen v tom rozsahu, v němž se v něm kromě *účasti Coppens na systému předstíraných nabídek* stanoví její účast na jediném a pokračujícím protiprávním jednání, tedy na celkové kartelové dohodě.

B – K novému stanovení výše pokuty

60. Částečné zrušení čl. 1 písm. i) sporného rozhodnutí, které navrhuji, vede k tomu, že je třeba znovu rozhodnout i o pokutě stanovené v čl. 2 písm. k) tohoto rozhodnutí. V rámci evokačního práva podle čl. 61 odst. 1 statutu, má Soudní dvůr v tomto ohledu pravomoc soudního přezkumu v plné jurisdikci, jak je stanoveno v článku 261 SFEU ve spojení s článkem 31 nařízení (ES) č. 1/2003³⁹. Může tedy stanovit novou výši pokuty na základě volné úvahy⁴⁰.

Východisko pro stanovení pokuty

61. Základní částka pokuty se má stanovit podle obratu společnosti Coppens s dotčenými službami v posledním celém roce, ve kterém došlo k protiprávnímu jednání⁴¹. V případě Coppens je to obrat dosažený s mezinárodními stěhovacími službami v roce 2002, který nesporně činil 58 338 euro⁴². Tímto způsobem je možné co nejlépe zohlednit relativní velikost a význam příslušného podniku na dotčeném trhu, což mnohokrát připomněla zejména Coppens.

36 — Viz výše body 3 a 12, jakož i judikaturu uvedenou v poznámce pod čarou č. 23.

37 — V budoucích řízeních o kartelové dohodě může například vyvstat otázka, zda je třeba podnik zařadit jako recidivistu či nikoliv.

38 — K tomu viz body 22 až 41 tohoto stanoviska.

39 — Nařízení Rady (ES) č. 1/2003 ze dne 16. prosince 2002 o provádění pravidel hospodářské soutěže stanovených v člancích 81 a 82 Smlouvy (Úř. věst. 2003, L 1, s. 1; Zvl. vyd. 08/02, s. 205).

40 — Rozsudky Komise v. Anic Participazioni (uvedený v poznámce pod čarou č. 23, bod 218) a ze dne 21. září 2006, JCB Service v. Komise (C-167/04 P, Sb. rozh. s. I-8935, bod 244); viz kromě toho rozsudky ze dne 17. prosince 1998, Baustahlgewebe v. Komise (C-185/95 P, Recueil, s. I-8485, body 141 a 142), ze dne 16. listopadu 2000, Weig v. Komise (C-280/98 P, Recueil, s. I-9757, bod 83), a Sarrió v. Komise (uvedený v poznámce pod čarou č. 34, bod 102).

41 — Podle judikatury nemůže být stanovení přiměřené pokuty jen výsledkem pouhého výpočtu, který se zakládá na *celkovém obratu*; viz rozsudky ze dne 7. června 1983, Musique Diffusion française a další v. Komise (100/80 až 103/80, Recueil, s. 1825, body 120 a 121), ze dne 18. května 2006, Archer Daniels Midland a Archer Daniels Midland Ingredients v. Komise (C-397/03 P, Sb. rozh. s. I-4429, bod 100), jakož i pro doplnění rozsudek Tribunálu ze dne 14. července 1994, Parker Pen v. Komise (T-77/92, Recueil, s. II-549, body 94 a 95).

42 — V tomto ohledu viz bod 540 odůvodnění sporného rozhodnutí.

Závažnost a doba trvání protiprávního jednání

62. Kartelová dohoda o stěhovacích službách představuje velmi závažné protiprávní jednání, kterého se dotčené podniky dopustily „přímým či nepřímým stanovením cen mezinárodních stěhovacích služeb v Belgii, a to rozdělením části trhu a manipulacemi při postupech vztahujících se k podávání nabídek“⁴³.

63. Argument Coppens, že její účast na systému předstíraných nabídek je méně závažná než účast dalších podniků na dohodách o cenách a na mechanismu finančních náhrad, je v této souvislosti nepřesvědčivý. Jak totiž Komise správně podotýká, i systém předstíraných nabídek může trvale narušit hospodářskou soutěž, zvýšit ceny za dotčené služby, a tak v konečném důsledku značně poškodit spotřebitele. V žádném případě se tedy nejedná o kavalírský delikt.

64. Stejně tak se Coppens nemůže dovolávat toho, že hrála v rámci systému předstíraných nabídek jen srovnatelně malou úlohu. Je totiž nesporné, že Coppens podala v 67 případech předstírané nabídky, to znamená častěji než ostatní účastníci kartelové dohody⁴⁴. Dále je třeba zohlednit, že Coppens nejen sama podávala předstírané nabídky, ale i opakovaně vyzvala další účastníky kartelové dohody k podávání těchto nabídek. Coppens se tedy ve značném rozsahu jak aktivně, tak pasivně účastnila na systému předstíraných nabídek.

65. Dále není podstatné, jak často Coppens sama získala na základě systému předstíraných nabídek zakázku na stěhovací služby⁴⁵. Podávání předstíraných nabídek sebou totiž obecně nese riziko narušení hospodářské soutěže a vyšších cen bez ohledu na to, kdo obdrží určitou zakázku. Hospodářská soutěž, a tím v konečném důsledku spotřebitel může být tedy poškozena i tehdy, když v konkrétním případě nenastane přesně ten výsledek, který si přáli účastníci kartelové dohody.

66. Za těchto okolností se mi zdá činitel, který Komise použila pro kartelovou dohodu o stěhovacích službách, a sice 17 % relevantního obrátu⁴⁶, jako v zásadě vhodný k vyjádření stupně závažnosti protiprávního jednání při stanovení pokuty. Rovněž odrazující činitel ve výši dalších 17 % relevantního obrátu⁴⁷, který Komise navíc použila, se mi zdá přiměřený⁴⁸; krom toho jej Coppens v soudním řízení podloženě nenapadla.

67. Jelikož jsem nemohla zjistit žádné nesprávné právní posouzení Komise ohledně doby trvání protiprávního jednání Coppens⁴⁹, mělo by se při stanovení výše její pokuty použít, v souladu se zjištěními ve sporném rozhodnutí, období 10 let a 9 měsíců, což odpovídá násobícímu činiteli 11⁵⁰.

68. Tímto způsobem se dospěje k základní částce pokuty ve výši 119 009,52 eur, která může být zaokrouhlena na 119 000 eur⁵¹.

43 — Článek 1 sporného rozhodnutí.

44 — Viz v tomto ohledu bod 237 odůvodnění sporného rozhodnutí.

45 — Coppens uvádí, že byla úspěšná jen u 23 % dotčených zakázek.

46 — Bod 543 odůvodnění sporného rozhodnutí.

47 — Body 555 a 556 odůvodnění sporného rozhodnutí.

48 — Judikatura uznává, že je možné použít odrazující činitel; viz rozsudky Musique Diffusion française a další v. Komise (uvedený v poznámce pod čarou č. 41, bod 106), ze dne 29. června 2006, Showa Denko v. Komise (C-289/04 P, Sb. rozh. s. I-5859, bod 16), a ze dne 17. června 2010, Lafarge v. Komise (C-413/08 P, Sb. rozh. s. I-5361, bod 102).

49 — Viz výše body 48 až 53 tohoto stanoviska.

50 — Viz v tomto ohledu bod 547 odůvodnění sporného rozhodnutí.

51 — Ve stejném smyslu výpočty Komise (viz bod 558 odůvodnění sporného rozhodnutí).

Snížení pokuty

69. Je nicméně třeba zohlednit, že společnosti Coppens nemohla být v projednávaném případě prokázána žádná účast na kartelové dohodě o stěhovacích službách jako celkové kartelové dohodě ve formě jediného a pokračujícího protiprávního jednání⁵². Naopak může být shledána odpovědnou jen za její zapojení do protisoutěžního systému předstíraných nabídek. To musí, jak uznává i Komise, vést ke snížení pokuty.

70. Bylo by myslitelné jednoduše zredukovat základní částku pokuty na polovinu. Systém předstíraných nabídek byl koneckonců během doby účasti Coppens na kartelové dohodě jednou ze dvou tehdy ještě praktikovaných součástí celkové kartelové dohody, které by měly mít na základě jejich závažnosti a dopadu přibližně stejnou váhu⁵³.

71. Takový postup by však dle mého názoru dostatečně nezohlednil, že celková kartelová dohoda je více než součet jejích jednotlivých částí. Právě na základě své obzvláštní složitosti a souhry vícero jednotlivých dohod v jednom celku je celková kartelová dohoda obzvláště vhodná k poškození hospodářské soutěže. Protiprávní jednání podniku, který se účastní celkové kartelové dohody, je tedy v poměru podstatně závažnější než pouhá účast tohoto podniku na jedné nebo několika součástech této kartelové dohody.

72. Proto považuji za přiměřené uplatnit v projednávaném případě na Coppens pokutu, která je podstatně nižší než polovina stanovené základní částky, přesněji řečeno přibližně její třetinu, to znamená 39 600 eur.

73. Kromě toho by se mělo zohlednit, že v letech 1994 a 1995, tedy během dvou ze skoro jedenácti let protiprávního jednání, není prokázána aktivní účast společnosti Coppens na provádění systému předstíraných nabídek. To by sice pro dotčené roky nemělo vést k úplnému osvobození od pokuty, jelikož Coppens musí být v tomto období nadále považována za účastníka kartelové dohody⁵⁴. Dodatečné snížení základní částky o zhruba polovinu částek připadajících na toto dvouleté období, tedy o zhruba 10 %, se nicméně jeví jako přiměřené. Pokuta by tak činila 35 900 eur.

74. Jelikož Komise jinak nezjistila žádné přitěžující nebo polehčující okolnosti a tyto nebyly uplatněny ani v řízeních před soudy Unie, není třeba provést další zvýšení nebo snížení stanovené pokuty.

75. Jen na okraj poznamenávám, že takto stanovená pokuta rovněž nepřekračuje zákonem stanovenou maximální částku pokuty ve výši 10 % celkového obrátu společnosti Coppens⁵⁵ (čl. 23 odst. 2 druhý pododstavec nařízení č. 1/2003).

76. Pokud jde konečně o zásadu proporcionality, kterou Coppens uplatňuje, tato vyžaduje, aby byla pokuta přiměřená povaze, závažnosti a době trvání zjištěného protiprávního jednání⁵⁶. Jelikož se Coppens provinila dlouhodobou účastí na velmi závažném protiprávním jednání, je zcela přiměřené, že stanovená pokuta vyčerpá velkou část jejího ročního obrátu na dotčeném trhu s mezinárodními stěhovacími službami, který kromě toho představuje jen srovnatelně malou část ročního celkového obrátu Coppens se stěhovacími službami.

52 — V tomto ohledu viz judikatura uvedená v bodech 3 a 12 jakož i v poznámce pod čarou 23.

53 — Dohody o cenách jako třetí součást celkové kartelové dohody se podle znalostí Komise používaly jen do května 1990 (viz výše bod 8 tohoto stanoviska).

54 — Srov. výše body 48 až 53 tohoto stanoviska.

55 — V tomto ohledu viz bod 605 odůvodnění sporného rozhodnutí, kde je vypočten relevantní celkový obrát společnosti Coppens v roce 2006 na 1 046 318 eur.

56 — Obecně k dodržování zásady proporcionality při stanovení pokut viz rozsudek Dansk Rørindustri a další v. Komise (uvedený v poznámce pod čarou 23, bod 319).

Dílčí závěr

77. Po opakovaném zvážení všech okolností projednávaného případu, zejména povahy, závažnosti a doby trvání protiprávního jednání, jakož i relativní velikosti společnosti Coppens na dotčeném trhu, se jeví pokuta ve výši 35 900 euro jako přiměřená činu a zavinění. Zejména nevyvolává pochybnosti s ohledem na zásadu proporcionality.

VI – Náklady řízení

78. Je-li kasační opravný prostředek opodstatněný a Soudní dvůr vydá sám konečné rozhodnutí ve věci, rozhodne o nákladech řízení (čl. 122 odst. 1 jednacího řádu).

79. Podle čl. 69 odst. 3 prvního pododstavce ve spojení s článkem 118 jednacího řádu může Soudní dvůr rozdělit náklady řízení, pokud každý účastník měl ve věci částečně úspěch i neúspěch. O takový případ se jedná v projednávané věci: Komise byla sice úspěšná se svou hlavní výtkou v řízení o kasačním opravném prostředku, Coppens má nicméně před Soudním dvorem se svou žalobou na neplatnost, na základě mnou předloženého řešení, ve věci v podstatné části úspěch. V této souvislosti se jeví důvodné provést celkové posouzení nákladů řízení v obou stupních, přičemž je třeba určit, že Coppens ponese třetinu vlastních nákladů řízení a ve zbývajících částech uložit Komisi náhradu nákladů řízení.

VII – Závěry

80. Vzhledem k výše uvedeným úvahám navrhuji Soudnímu dvoru, aby rozhodl takto:

- „1) Rozsudek Tribunálu Evropské unie ze dne 16. června 2011 ve věci T-210/08, Verhuizingen Coppens v. Komise, se zrušuje.
- 2) Článek 1 písm. i) rozhodnutí Komise C(2008) 926 final ze dne 11. března 2008 ve věci COMP/38.543 se zrušuje v rozsahu, v němž se v něm konstatuje účast společnosti Verhuizingen Coppens NV na jediném a pokračujícím protiprávním jednání nad rámec systému předstíraných nabídek.
- 3) Pokuta uložená společnosti Coppens NV v čl. 2 písm. k) téhož rozhodnutí se stanoví na 35 900 eur.
- 4) Společnost Verhuizingen Coppens NV ponese třetinu vlastních nákladů řízení v obou stupních. Evropská komise ponese zbývajících náklady řízení.“